

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТІСНОЇ ЗРІЛОСТІ

У тезах досліджується медіаграмотність як необхідна умова формування особистісної зрілості в умовах цифрової епохи. Акцент зроблено на здатності особистості критично сприймати, аналізувати, оцінювати та інтерпретувати медіаконтент як чинник саморозвитку, відповідальності та самостійності. У сучасному світі інформація стала основним ресурсом, що впливає на формування світогляду, поведінки та переконань людини. Узагальнено сучасні підходи до трактування понять «медіаграмотність» і «особистісна зрілість», розкрито їх змістові зв'язки. Вказано, що медіаграмотність сприяє розвитку рефлексії, емоційної стійкості, критичного мислення, а також формує здатність протистояти інформаційним маніпуляціям і здійснювати усвідомлений вибір. Зроблено висновок про роль медіаграмотності як складової медіакомпетентності у процесі становлення зрілої, активної та відповідальної особистості.

Ключові слова: медіаграмотність, особистісна зрілість, критичне мислення, саморозвиток, медіакомпетентність, інформаційний вплив, цифрове суспільство.

У період інтенсивного розвитку інформаційних технологій, яке характеризується поширенням цифрових технологій та зростанням інформаційних потоків, особливої уваги набуває питання розвитку медіаграмотності. У сучасному світі інформація стала не просто доступною — вона перетворилася на основний ресурс, який впливає на формування свідомості, поведінки й переконань людини. Здатність критично сприймати, аналізувати та інтерпретувати медіаконтент стає необхідною умовою для ефективної соціалізації та особистісного розвитку. В умовах постійного інформаційного впливу, зокрема з боку соціальних мереж і мас-медіа, медіаграмотність слугує важливим інструментом захисту від маніпуляцій та дезінформації. Вона сприяє формуванню відповідальності та самостійності особистості, яка здатна приймати обґрунтовані рішення. Отже, медіаграмотність є важливим фактором у процесі становлення особистісної зрілості в умовах сучасного суспільства.

Американський дослідник Роберт К'юбі (Robert Kube) трактує медіаграмотність як здатність особистості використовувати, аналізувати, оцінювати та передавати повідомлення у різних формах [4]. Цей підхід акцентує увагу на функціональній стороні взаємодії з інформацією.

Поглиблене розуміння медіаграмотності подають українські науковці Д. С. Вербівський, Я. Б. Сікора та О. Ю. Усата, які розглядають її як сукупності мотивів, знань, умінь і можливостей, що сприяють добиранню, використанню, критичному аналізу, оцінюванню, створюванню та передаванню медіатекстів різних форм і жанрів, а також аналізу складних процесів функціонування медіа в суспільстві [3]. Такий підхід акцентує на системному й багаторівневому характері медіаграмотності.

Отже, узагальнюючи різні підходи до визначення медіаграмотності, її можна визначити як здатність адекватно взаємодіяти з інформаційними потоками, що передбачає вміння шукати, аналізувати, критично оцінювати й створювати змістовні медіаповідомлення. Ці компетентності забезпечують не лише грамотне орієнтування в сучасному інформаційному середовищі, а й формують основу для відповідальної комунікативної поведінки.

Більше того, медіаграмотність є складовою ширшого поняття — медіакомпетентності, що охоплює не лише навички користування інформаційними технологіями, а й здатність правильно планувати стратегію взаємодії з медіаконтентом. Медіакомпетентна особистість не лише здатна до критичного сприйняття інформації, а й проявляє самостійність у її доборі, орієнтується в джерелах, а також усвідомлює потенційні ризики інформаційного впливу. Вона схильна до постійного саморозвитку, освоєння новітніх технологій і збереження стійкості до інформаційних маніпуляцій. Саме ці характеристики є основою для формування особистісної зрілості — наступного ключового компонента у дослідженні.

У науковому контексті поняття «особистісна зрілість» є багатограним і не має єдиного загальноприйнятого визначення через його складність та багатовимірність. Різні дослідники пропонують власні трактування цього феномену, підкреслюючи різні аспекти та компоненти особистісної зрілості.

Так, у дослідженні Анни-Марії Блюк особистісна зрілість розглядається як складне структурне утворення, що включає характеристики відповідальності в різних сферах діяльності, самостійності, емоційної зрілості, самореалізації, адекватного самоствердження та цілепокладання. Саме ці риси, на думку дослідниці, відрізняють соціально зрілу особистість від соціально незрілої [1].

М. Й. Боришевський, у свою чергу, вказує, що ознаками особистісної зрілості є відповідальне та турботливе ставлення до інших, здатність до критичного й самокритичного мислення, інтерес до історії рідного краю, сформована національна свідомість, розуміння цінності рідної мови та орієнтація на гуманістичні взаємини [2].

Таким чином, особистісна зрілість може визначатися як вищий рівень розвитку особистості, що включає різні компоненти: відповідальність та здатність приймати рішення, прийняття себе та інших, саморозвиток і самоактуалізація, мотивація досягнення, креативність, здатність до емпатії й емоційна стійкість, здатність до рефлексії та самопізнання.

Людина, яка вміє критично осмислювати інформацію, має кращу здатність до саморефлексії, внутрішнього аналізу власних мотивів і поведінки. Таке осмислення — основа для емоційної стійкості, що, у свою чергу, є однією з базових характеристик особистісної зрілості. Крім того, постійне перебування в інформаційному полі вимагає навичок саморегуляції — здатності обирати контент свідомо, дозувати інформаційне навантаження, протистояти цифровому вигоранню.

Медіа відіграють ключову роль у формуванні світогляду, системи цінностей та соціальних орієнтирів особистості. Через медіаконтент транслиуються культурні норми, моральні установки та моделі поведінки, які суттєво впливають на уявлення людини про навколишній світ. У контексті сучасного інформаційного суспільства медіа також виступають основним каналом поширення домінантних культурних наративів, що не завжди узгоджуються з індивідуальними переконаннями та життєвими цінностями. Саме тому здатність критично оцінювати медіаповідомлення є необхідною умовою для формування власної, внутрішньо узгодженої системи цінностей. Усвідомлене сприйняття інформації сприяє розвитку толерантності, відкритості до різних точок зору, а також формує здатність до діалогу — важливі характеристики особистісної зрілості. Крім того, уміння обирати релевантний та змістовно значущий контент свідчить про самостійне мислення і незалежність. Такий рівень автономії свідомості є не лише ознакою медіаграмотності, а й індикатором сформованої особистісної зрілості, що поєднує в собі критичність, саморефлексію й ціннісну самостійність.

Освітній процес відіграє ключову роль у розвитку медіаграмотності, оскільки саме через медіаосвіту формуються навички критичного мислення з раннього віку. Інтеграція аналізу медіатекстів та створення власного контенту сприяє розвитку аналітичного мислення, комунікації та соціальної взаємодії. Такий підхід не лише поглиблює розуміння медіапроцесів, а й формує відповідальне ставлення до інформації. Як наслідок, медіаосвіта сприяє становленню активної, свідомої та соціально відповідальної особистості.

Окрему увагу слід приділити цифровій гігієні — вмінню регулювати обсяг споживаної інформації, уникати перевантаження та зберігати психологічну рівновагу в умовах надлишку даних. Освітні програми мають не лише інформувати про медіа, а й формувати звички відповідального цифрового споживання, зокрема — вміння «відключатися» від інформаційного потоку для відновлення ресурсу.

У сучасному суспільстві медіаграмотність є не лише інструментом орієнтації в інформаційному середовищі, а й важливою складовою особистісного становлення. Вона допомагає людині формувати власну систему цінностей, бути стійкою до зовнішнього впливу та зберігати автономність мислення. Критичне осмислення інформації стимулює глибше розуміння себе, розвиток емоційної зрілості та здатність до саморефлексії. Медіаграмотна особистість свідомо добирає джерела, не піддається маніпуляціям і вміє відрізнити факти від суджень. Медіаграмотність також передбачає відповідальне ставлення до поширення інформації. Розвиток цих навичок тісно пов'язаний із формуванням відповідальності, самостійності та саморегуляції — ключових ознак зрілої особистості. У свою чергу, сформована особистісна зрілість дозволяє людині ефективно функціонувати в суспільстві, брати участь у суспільних процесах і впливати на них свідомо та зважено. Уміння керувати інформаційними потоками, критично мислити й діяти в умовах невизначеності — це не лише актуальні компетенції, а й запорука психологічного благополуччя. Сучасний інформаційний простір вимагає від індивіда не просто пасивного засвоєння, а активної позиції щодо аналізу, оцінки та трансформації медіаінформації. Отже, медіаграмотність у сучасних умовах набуває статусу одного з фундаментальних чинників формування особистісної зрілості, оскільки вона сприяє розвитку здатності до саморегуляції, критичного мислення та усвідомленої соціальної активності.

References

1. Bl'ok, A.-M. (2016). *Psykholohichni determinanty osobystisnoi zrilosti studentiv-psykholohiv* [Psychological determinants of personal maturity of psychology students]. *Psykholohichni vymiry kultury, ekonomiky, upravlinnia*, 9, 5–15. Retrieved from: <https://ena.lpnu.ua/bitstreams/494d4e17-5f11-4011-ad25-34b8eed585ec/download> [in Ukrainian].
2. Borys'evskiy, M. Y. (2001). *Psykholohichni mekhanizmy rozvytku osobystosti* [Psychological mechanisms of personality development]. *Aktualni problemy psykholohii. Sotsialna psykholohiia. Psykholohiia upravlinnia*, 12, 26–33. [in Ukrainian].
3. Verbivskiy, D., Sikora, Ya., & Usata, O. (2021). *Mediahramotnist' yak odyin zi skladnykiv protsesu pidhotovky suchasnoho pedahoha profesiihoho navchannia* [Media literacy as one of the components in the training of a modern vocational education teacher]. *Naukovyi visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii: Pedahohika. Sotsial'na robota*, 1(48), 69–72. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2021.48.69-72> [in Ukrainian].

4. Kubey, R. (1997). *Media literacy: Education for a technological age*. In R. Kubey (Ed.), *Media literacy in the information age*. New Brunswick, NJ: Transaction Publishers.

DOI 10.34132/mspc2025.01.12.12

Asia Starchenko

MEDIA LITERACY AS A PREREQUISITE FOR THE FORMATION OF PERSONAL MATURITY

The explores media literacy as a necessary condition for the formation of personal maturity in the digital age. Emphasis is placed on the ability of individuals to critically perceive, analyze, evaluate, and interpret media content as a factor of self-development, responsibility, and independence. In the modern world, information has become a primary resource that influences the formation of worldview, behavior, and beliefs. Contemporary approaches to the interpretation of the concepts of «media literacy» and «personal maturity» are generalized, and their conceptual connections are revealed. It is stated that media literacy contributes to the development of reflection, emotional resilience, critical thinking, and also forms the ability to resist information manipulation and make conscious choices. The conclusion is made about the role of media literacy as a component of media competence in the process of forming a mature, active, and responsible personality.

Keywords: media literacy, personal maturity, critical thinking, self-development, media competence, information influence, digital society.

Відомості про автора / Information about the Author

Старченко Ася, викладач кафедри психології Навчально-наукового медичного інституту Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, e-mail: asyalysogor@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-2725-9201>

Starchenko Asia, Lecturer at the Department of Psychology of the Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, e-mail: asyalysogor@gmail.com, <https://orcid.org/0009-0005-2725-9201>

© А. Старченко
02.06.2025.

Стаття отримана редакцією

